بەناوی خودای بەخشندەو میهرەبان

بەناوی گەلەوە

پەرلەمانی کوردستان ـ عێراق

پشت بە حوکمی برگەی (1) لە ماددەی (56)ی یاسای ژمارە (1)ی ساڵی 1992ی هەموارکراوو، لەسەر داوای ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان، پەرلەمانی کوردستان ـ عێراق لەدانیشتنی ئاسایی ژمارە (11)ی رۆژی 2010/11/3 بڕیاری دەرچوواندنی ئەم یاسایەی دا:

یاسای ژمارە (11)ی ساڵی 2010

یاسای رێکخستنی خۆپیشاندان لە هەرێمی کوردستان ـ عیراق

ماددەی یەکەم:

مەبەست لەم زاراوە و دەستەواژانەی دادێن، واتاکانی بەرامبەریانە بۆ مەبەستی ئەم یاسایە:

یەکەم: وەزیر: وەزیری ناوخۆی هەرێمی کوردستان.

دووەم: سەرۆکی یەکەی کارگێڕی: پارێزگار ـ قایمقام ـ بەڕێوەبەری ناحیە.

سێیەم: خۆپیشاندان: کۆمەڵێکی رێکخراو یان نیمچە رێکخراوی خەڵکە، بە شێوەیەکی ئاشتیانە لە گۆڕەپان و شەقام وشوێنە گشتیەکاندا بۆ ماوەیەکی دیاری کراو دەڕۆن، ئامانجی دروست کردنی رایەکی یەکگرتووی گشتییە بۆ وەدیهێنانی مەبەستێکی دیاری کراوو (گردبوونەوەی گشتی بە مەبەستی خۆپیشاندان، مانگرتن، پەناگیری) لە خۆ دەگرێت.

چوارەم: لیژنەی رێکخەری خۆپیشاندان: بریتییە لە ژمارەیەك کە لە سێ کەس کەمتر و لە پێنجیش زیاتر نین، خاوەن شیانی یاسایین و ئەرکی بەڕێوە بردن و رێکخستنی خۆپیشاندان، دەگرنە ئەستۆ.

پێنجەم: لایەنی پەیوەندیدار: ئەو لایەنەی پەیوەندیی راستەوخۆی بە خواستەکانی خۆپیشاندەران یان گردبووانەوە هەیە.

ماددەی دووەم:

یەکەم: خۆپیشاندان مافێکی دەستووریەو بەپێی یاسا پیادە دەکرێ.

دووەم: نابێ بەپێچەوانەی یاساوە پیادە کردنی مافی خۆپیشاندان قەدەغە بکرێ.

سێیەم: نابێ مەبەست لە خۆپیشاندان هاندانی گرووپێك دژی گروپێکی دیاری کراو بێت بە هۆی(ئاین یان نەتەوە یان رەگەز یان هاندانی گرووپێك دژی گرووپێکی دیکە بێت).

ماددەی سێیەم:

یەکەم:

1ـ وەزیر دەسەڵاتی مۆڵەتدانی خۆپیشاندانی هەیە، ئەگەر لە سەر ئاستی هەرێمدا بوو.

2ـ سەرۆکی یەکەی کارگێڕی مافی مۆڵەتدانی خۆپیشاندانی هەیە، هەر یەك لە نێو یەکەی کارگێڕیی خۆیدا.

دووەم: نابێ خۆپیشاندان بکرێت، هەتا داوایەك پێشکەش بە وەزیر یان سەرۆکی یەکەی کارگێڕی نەکرێ و ڕەزامەندیی نووسراو بەدەست نەهێندرێت.

سێیەم: وەزیر یان سەرۆکی یەکەی کارگێڕی بۆی هەیە داواکاری ڕێکخستنی خۆپیشاندان ڕەت بکاتەوە، ئەگەر بۆی ساغ بووەوە کە زیان بەسیستەم و ئاکاری گشتی دەگەیەنێ و پێ ڕاگەیاندنی ڕەت کردنەوەکەش بەنووسین دەبێت و هۆکارەکەش دیاری بکرێت.

چوارەم: لیژنە بۆی هەیە تانە لە بڕیاری ڕەتکردنەوە بگرێ لەلای دادگای تێهەڵچوونەوەی ناوچەکە لە ماوەی(3) ڕۆژ لە مێژووی پێ ڕاگەیاندن و دادگاش پێویستە لە ماوەی(48) کاتژمێر تانەکە یەکلایی بکاتەوەو بڕیارەکەش یەکلایی کەرەوەیە.

پێنجەم: دەرچوونی خەڵك بە کۆمەڵ بۆ گۆڕەپان و شەقام و شوێنە گشتییەکان لە بۆنەی نیشتمانی و نەتەوەیی و ئاینی بەپێی نەریتی خۆ جێی باو بەدەر دەکرێ لە وەرگرتنی مۆڵەت بۆ مەبەستەکانی سەرەوە.

ماددەی چوارەم:

یەکەم: داواکاری ڕێکخستنی خۆپیشاندان لەلایەن لیژنەوە پێش وادەی ئەنجامدانی بە(48) کاتژمێر بەلایەنی کەم بە مەرجێك ڕۆژانی پشووی فەرمی ڕەچاو بکرێت.

دووەم: پێویستە داواکارییەکە ناونیشان و ئیمزای ئەندامانی لیژنەی سەرپەرشتی کاری ڕێکخستنی خۆپیشاندانە کە بگرێتە خۆ مەبەستەکەشیان لەو بارەیەوە ڕوون بکرێتەوە، ڕێگای ڕۆیشتنەکەیان و کات و شوێنی دەستنیشان بکرێت.

سێیەم: پێویستە خۆپیشاندانەکە ئاشتیانە بێ و دوور بێ لە کاری توندوتیژی یا جیاکاری قەدەغە دەکرێ.

چوارەم: لە حاڵەتی وەڵام نەدانەوەی داواکارییەکە کە لەلایەن لیژنەوە پێشکەش کراوە دوای تێپەڕبوونی(48) کاتژمێر بەسەر مێژووی پێشکەش کردنی داواکارییەکە، ئەمە بەڕەزامەندی لەسەر ڕێکخستنی خۆپیشاندانەکە دادەنرێ.

ماددەی پێنجەم:

یەکەم: هەموو هاووڵاتیان و ئەوانەی بە شێوەیەکی یاسایی لە هەرێمدا نیشتەجێن و پارتی سیاسی و ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی و سەندیکا پیشەییەکان و یەکێتی و کۆمەڵە و ڕێکخستنی دیکەی بە پێی یاسا مۆڵەت دراو، ئازادیی ڕێکخستنی خۆپیشاندانیان هەیە، لە پاش بەدەست هێنانی ڕەزامەندی یان لە پاش تێپەڕ بوونی ماوەی یاسایی، کە لە بڕگەی چوارەم لە مادده چواری ئەم یاسایەدا هاتووە.

دووەم: دەبێ دەزگاکانی پۆلیس خۆپیشاندەران بپارێزن.

سێیەم: دەبێ لایەنی پەیوندیدار داوای خۆپیشاندەران دوای خوێندنەوەی وەربگرێت، پاشان لەگەڵ لیژنەدا کۆ ببێتەوە بۆ دۆزینەوەی چارەسەری گونجاو بۆی لە ماوەیەکی دیاری کراوی گونجاودا.

ماددەی شەشەم:

نابێ کەس لەبەر هەر هۆیەك بێت، ناچار بکرێت لە خۆپیشاندانەکەدا بەشداری بکات یا نەکات.

ماددەی حەوتەم:

یەکەم: قەدەغەیە چەك لە لایەن بەشدارانی خۆپیشاندانەوە لە کاتی خۆپیشاندانەکەدا هەڵبگیرێت یان لەخۆ ببەسترێت، با لە رووی یاساییشەوە مۆڵەتی هەڵگرتن یان بەستنیان هەبێت، ئەویش لە کاتی خۆپیشاندانەکەدا.

دووەم: قەدەغەیە هەر ماددەیەکی تەقەمەنی یان ژەهراوی یان سووتێنەر لە کاتی خۆپیشاندانەکەدا لە لایەن خۆپیشاندەرانەوە هەڵبگیرێت یان لەخۆ ببەسترێت.

سێیەم: دەزگاکانی پۆلیس بە گوێرەی یاسا کار پێ کراوەکان، ڕێکاری یاسایی دەرهەق بە سەرپێچیکاران دەگرنە بەر.

ماددەی هەشتەم:

یەکەم: وەزیر یان سەرۆکی یەکەی کارگێڕی، لە حاڵەتی دەرچوونی خۆپیشاندانەکە لە ئامانجی خۆی یان کاتی دیاری کراوی خۆی، بۆی هەیە پاش راوێژ کردن لەگەڵ لیژنەکەدا، خۆپیشاندانەکە بڵاوە پێ بکات.

دووەم:

1ـ ئەگەر دەزگاکانی پۆلیس زەحمەتییان لە بڵاوە پێ کردنی خۆپیشاندەراندا بینی، وێڕای ئەوەی داوایان لێ کرا و لە سەر ئەوەش سوور بوون، بۆی هەیە هۆکاری مۆرك مەدەنی بۆ بڵاوە پێ کردنی خۆپیشاندەران بەکار بهێنێ.

2ـ ڕێکاری یاسایی دەرهەق بە دروستکەرانی ئاژاوە لە کاتی خۆپیشاندانەکەدا بگیرێتە بەر.

ماددەی نۆیەم:

ئەگەر لە کاتی خۆپیشاندانەکەدا ئاسایش یان سیستەمی گشتی یان ئادابی گشتی تێك درا، یان زیان بە ئەوانی دی یان بە سامانی گشتی یان تایەتی گەیشت، یان خۆپیشاندانەکە لە ئامانج و مەبەستی دیاری کراوی دەرچوو، سەبەبکاران بەرپرسایەتیی قەرەبوو کردنەوەی ئەو زیانانەیان دەکەوێتە ئەستۆ کە بەو هۆیەوە دەکەونەوەو، رێکاری یاساییشیان بە گوێرەی یاسا کار پێ کراوەکان، دەرهەق دەگیرێتە بەر.

ماددەی دەیەم:

هەر کەسێك سەرپێچیی حوکمەکانی ئەم یاسایە بکات، سزای بەند کردنی بە سەردا دەسەپێت، بە ماوەیەك کە لە مانگ زیاتر نەبێت یان بە غەرامەیەك کە لە پەنجا هەزار دینار کەمتر و لە پێنج سەد هەزار دیناریش زیاتر نەبێت، یان بە هەردوو سزاکە.

ماددەی یازدەهەم:

یەکەم: لە حاڵەتێکدا کە دەزگاکانی پۆلیس لە سنووری دەسەڵات دەرچوون بۆ بەکارهێنانی هێزی لە رادەبەدەر لە دژی خۆپیشاندەران ئەوا رێکاری یاسایی بەرامبەریان وەردەگیرێت بە پێی یاسا جێبەجێ کراوەکان.

دووەم: حکومەت پابەند دەبێ بەدانی قەرەبوو بۆ زیان لێ کەوتووان کە لە ئەنجامی دەرچوونی دەزگاکانی پۆلیس لە سنووری ئەرکی راسپێردراوی خۆیان روویان داوە. ئەمەش بەپێی بڕیارێك دەبێت کە لە دادگای تایەتی دەرچوو بێ.

ماددەی دوازدەهەم:

حوکمەکانی ئەم یاسایە بە سەر هەموو حاڵەتەکانی مان گرتن و پەناگیردا پیادە دەبن، لە کاتی دەرچوونی مانگرتووان یان پەناگیران بۆ گۆڕەپان و شەقامی گشتی بۆ خۆپیشاندان.

ماددەی سێزدەهەم:

نابێ هیچ خۆپیشاندانێك پێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە رێك بخرێت.

ماددەی چواردەهەم:

کار بە هیچ دەقێکی یاسایی یان بڕیارێك ناکرێت، کە لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا ناکۆك بێت.

ماددەی پازدەهەم:

پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

ماددەی شازدەهەم:

وەزیر بۆی هەیە رێنمایی پێویست بۆ ئاسانکاری جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربچوێنێ.

ماددەی حەڤدەهەم:

ئەم یاسایە لە رۆژی بلاو کردنەوەی لە رۆژنامەی فەرمیی (وەقایعی کوردستان)دا جێبەجێ دەکرێت.

محمد قادر عبدالله
(د. کەمال کەرکووکی)
سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان ـ عێراق

هۆیەکانی دەرچوواندنی

لەبەر ئەوەی خۆپیشاندان مافێکی دەستوورییە و بۆ مسۆگەر کردنی وەدی هێنانی ژیانی دیموکراسی و پاراستنی وەرسووڕان بەرەو کۆمەڵگای مەدەنی و رێز گرتن لە ئازادییەکان و مافەکانی مرۆڤ و لە پێناو مسۆگەر کردنی گوزارشت کردنی جەماوەر لە رای خۆی و پیشان دانی خواستی رەوای بە شێوەیەکی ئاشتیانە و راستەوخۆ و دوور لە پەشێوی نانەوە و پاراستنی بەرژەوەندیی گشتی و تایبەت لە زەرەر و زیان و رەچاو کردنی پرەنسیپ و رێساکانی نێودەوڵەتیی تایبەت بە ماف و ئازادییەکان و، لەبەر ئەوەی یاسایەکی تایبەت بە رێکخستنی خۆپیشاندان و مان گرتن و پەناگیری نییە، ئەم یاسایە دەرچوێندرا.

تێبینی: ئەم یاسایە بەبریاری ژمارە 17 ی سالی 2010 لەلایەن بەرێز سەرۆکی هەرێمی کوردستانەوە دەرچوێنرا.